

SAMEN LEVEN, SAMEN LEREN; VOORKOMEN VAN PESTGEDRAG

Inhoud:

1. Inleiding
2. Vrijeschoolpedagogiek en sociaal-emotionele vorming
3. Het sociale klimaat in samenhang met pestgedrag
4. Voorwaarden scheppen in de praktijk
5. En als het dan toch gebeurt, wat dan?
6. Bijlagen

1. Inleiding:

Op onze school vinden wij het belangrijk dat kinderen zich veilig voelen. Dat zij gezien en gewaardeerd worden en dat zij ervaren dat zij er toe doen. In zo'n klimaat hoort pestgedrag uiteraard niet thuis. Dat lijkt vanzelfsprekend maar een veilig schoolklimaat ontstaat niet van zelf. Daar zijn een aantal voorwaarden voor nodig, die je met elkaar, leerkrachten, ouders en kinderen, moet creëren en verzorgen. Dit document wil een bijdrage leveren om een aantal uitgangspunten, ervaringen en richtlijnen bij elkaar te brengen, waarmee we op school samen met ouders en kinderen kunnen werken. Wat is pesten? Jeane Meys formuleert het als volgt:

Pesten is het systematisch psychisch en/of lichamelijk mishandelen van een of meer klasgenoten, die niet in staat zijn zichzelf te verdedigen.

Pesten gebeurt systematisch en er is sprake van een tegenstelling macht en onmacht.

Bij plagen is sprake van incidenten en van gelijke machtsverhoudingen. Er is geen echte winnaar of verliezer. Men houdt aan plagen geen blijvende psychische en/of lichamelijke schade over.

De artikelen, die als bijlagen in dit document zijn opgenomen, zijn o.m. afkomstig van Kees Verhage, consulent bij de Begeleidingsdienst voor vrije scholen.

2. Vrijeschoolpedagogiek en sociaal-emotionele vorming

In de pedagogiek van de vrije school, waarin specifieke opvoedkundige principes, uitgangspunt vormen voor de praktijk van alle dag, zouden de voorwaarden voor een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling als vanzelfsprekend aanwezig moeten zijn. Het is belangrijk om hier als basis voor verdere beschouwingen van het thema 'veilige schoolklimaat' en 'aanpak van pestgedrag' nader bij stil te staan.

3. Het sociale klimaat in samenhang met pestgedrag

Een goed sociaal klimaat is een door alles heen dringende voorwaarde voor het leren in de klas. Een klimaat waarin je je veilig voelt en je durft te laten horen en zien, waarin je fouten mag maken, ja

waarin de groep vreugde beleeft aan een met moeite genomen drempel van een individuele leerling. Het beleven van een groep om samen op weg te zijn is belangrijker dan de voortdurende aandacht voor de individuele prestaties.

Echter ook in de meest gezonde klassensituaties gaan dingen mis. Overal waar ontwikkeling en leven is, gaat het niet van een leien dakje. De verschillen die kinderen laten zien, zijn voor de leraar uitgangspunt van zijn handelen. Verschillen in vaardigheden, belangstelling en sociale vermogens zijn daarbij slechts de eerst in het oog springende verschillen. Intuïtief of vol bewust houdt een leraar rekening met de temperamenten van zijn kinderen. Ze kunnen zich echt herkend voelen in hun eigenheid waar dat met fijnzinnigheid wordt uitgevoerd.

Eenduidig zal hij aan de kinderen voorleven waar het gaat om respect voor elk kind in de klas en wat het meebrengt. Ieder is verschillend, maar ook is ieder gelijkwaardig. Het vraagt veel van zijn communicatief vermogen.

Het sociale leerproces wordt net als het leerproces op school niet als een vol geschept bord voorgezet, klaar voor de spijsvertering, maar door de leraar open gelegd voor de kinderen, waardoor de inbreng van de groep van begin af aan een gezamenlijk gevonden grond geeft aan het sociale leven. Uitgangspunt is; wij zijn samen één klas voor ieder van ons is een plek waar het goed en veilig toeven is. Het sluit aan bij een diepbeleefde oerwerkelijkheid van gezonde kinderen. Het sociaal worden is de hele lagere school nooit af. De beleefde werkelijkheid van het basisschoolkind in ontwikkeling verandert in deze periode enorm. Het vraagt steeds weer afstemming op en met elkaar. Als er iets mis gaat dan zal de leerkracht behoeden dat ieder zijn gevoel van waarde behoudt, ook al zal de spiegel die het kind in gesprekken of in een verhaal wordt voorgehouden moeilijk kunnen zijn. De gezamenlijke ontwikkeling die een groep zo gaat kan zich dan uiten in een verbondenheid die een innerlijk sociale grondstemming oplevert in elk kind in zijn verdere leven. Juist in situaties waarin pesten aan het licht komt zal blijken of het sociale klimaat en de wijze waarop hier door de leerkracht aan gewerkt is gemakkelijker helend gewerkt kan worden. Aan gezonde sociale gewoonten in de klas die door de tijd heen gevormd zijn, kan een appèl gedaan worden als ongewenst gedrag de kop op steekt.

Voor meer informatie over dit onderwerp verwijzen wij naar de volgende artikelen in de bijlagen:

- Artikel; Omgaan met elkaar vanuit het wezensdelenperspectief (KV)
- Artikel; het probleem van de ongelijkheid (KV)

4. Voorwaarden scheppen; de praktijk

Over een veilig schoolklimaat en over de manier om dat te bereiken heersen een aantal opvattingen, die nogal uiteen kunnen lopen. Het is van belang dat hier op school over gesproken wordt en dat er eensgezindheid is over hoe je dat kunt bereiken en hoe je pestgedrag kunt voorkomen. Het uitgangspunt van onze school is, dat wij voorwaardenscheppend om willen gaan met dit thema. Het gaat er dus om wat je als school kunt doen om pestgedrag te voorkomen in plaats dat wij ons richten op symptoombestrijding. Op verschillende niveaus vraagt dat om aandacht. We onderscheiden hier aandacht voor: 'de omgeving', 'het overleg' en 'in de klas', die we hier kort zullen aanduiden. In de bijlagen kunt u er meer over lezen.

De omgeving: Kijken naar het gebouw, de speelplaats, de schooltuin? Is er overal actief toezicht, voor en na schooltijd? Is er voldoende speelgelegenheid, of gaan kinderen zich vervelen? Zijn er duidelijke regels en afspraken waar iedereen zich aan houdt?

Het overleg: Het is belangrijk dat er op verschillende niveaus een open klimaat heerst, waarin regelmatig gesproken wordt over veiligheid en pestgedrag. Te denken valt aan de lerarenvergadering en ouderavonden. Het is heel belangrijk om ouders te betrekken bij dit thema; het gaat immers om hun kind en de impact bij pestgedrag is in de regel groot. Bovendien is het belangrijk om samen te zoeken naar oplossingen; zowel op school als thuis.

In de klas: Ook hier dient het onderwerp open en regelmatig besproken te worden. Het moet voor iedereen duidelijk zijn dat er niet gepest of getreiterd mag worden en dat alle kinderen het naar hun zin moeten hebben op school. Er moet gewezen worden op de rol én de kracht van de groep en dat er aandacht is voor een kind dat gepest wordt. Dat geldt overigens ook, zei het op een ander manier, voor het kind dat pest.

Er kan veel bereikt worden met kringgesprekken, het vertellen van verhalen en met uitvoeren van projecten, enquêtes, groepsopdrachten etc.

We komen hier op essentiële uitgangspunten als: Hoe communiceer je met kinderen en hoe ga je om met straf?

Wij gaan ervan uit dat goed luisteren naar kinderen, ze serieus nemen en ze medeverantwoordelijk te maken in het zoeken naar oplossingen een voorwaarde is om een goed pedagogisch en veilig schoolklimaat te bereiken. In dit concept komt het geven van straf als vergelding niet voor. Dit betekent echter wél dat er bij ontsporingen altijd een positieve en actieve reactie van de 'pester' verwacht wordt.

Voor meer informatie over dit onderwerp verwijzen wij naar de volgende artikelen in de bijlagen:

- pesten en gepest worden (KV)
- Week belicht; perspectief (KV)

5. En als het dan toch gebeurt; wat dan?

Plan van aanpak bij pestgedrag.

Ervan uitgaande dat het sociaal-pedagogisch klimaat dusdanig dient te zijn dat pestgedrag niet zal voorkomen op school, dient er een plan van aanpak te zijn voor het geval dat er zich toch situaties voordoen, waarbij sprake is van pestgedrag. Het plan van aanpak bij pestgedrag wordt in de schoolgids opgenomen. Daarin wordt beschreven welke stappen door wie ondernomen dienen te worden in geval van pestgedrag.

Dit protocol voorziet in die gevallen waarbij pestgedrag gesignaleerd wordt door een of meer betrokkenen. Dat kunnen zijn: ouders, leerkrachten of kinderen.

- Hoewel er geen eenduidige aanpak is van pestgedrag, wordt uitgegaan van de volgende uitgangspunten:
 - Er vinden gesprekken plaats met het kind dat gepest is én met de pesters. Ook wordt er aandacht besteed aan de groep waarin het pestgedrag heeft

plaatsgevonden. De groep van de zwijgende toeschouwers is daarbij een belangrijke factor.

- Er wordt gestreefd naar een aanpak waarbij er geen verliezers zijn en waarbij de betrokkenen uitgenodigd worden om mee te denken aan een voor iedereen aanvaardbare oplossing.
- In principe gaan wij niet uit van het hanteren van straf als vergelding om pesten tegen te gaan. Het uitgangspunt is een voor iedereen positieve aanpak, waarbij de pester zijn gedrag zelf wil veranderen.
- In de school is een vertrouwenspersoon aangewezen die door ouders, leerkrachten en kinderen benaderd kan worden indien er sprake of vermoeden is van pestgedrag. Deze persoon is bekend bij alle betrokkenen. Jaarlijks wordt er in alle groepen gewezen op de rol van deze persoon.
- Hoewel pestgedrag bij voorkeur eerst met de betrokken leerkracht besproken dient te worden, kunnen ouders, leerkrachten en kinderen zich altijd rechtstreeks wenden tot de vertrouwenspersoon. Deze maakt de afweging of er inderdaad sprake is van pestgedrag of dat de melding op andere wijze benaderd dient te worden. In ieder geval neemt de vertrouwenspersoon contact op met de ouders van het kind en met de betreffende klassenleerkracht.
- Bij melding is er altijd contact tussen vertrouwenspersoon en de leerkracht voordat de melding in de pedagogische vergadering plaats vindt.
- Twee keer per jaar wordt het thema geagendeerd in de pedagogische vergadering.
- Buiten deze geagendeerde gesprekken geldt dat er voor alle vormen van pestgedrag en/of gevoelens van onveiligheid een meldingsplicht is door leerkrachten en vertrouwenspersoon in de pedagogische vergadering. Daarin worden adviezen gegeven voor het plan van aanpak. Dit plan wordt zonodig (wanneer de problematiek complex is) verder uitgewerkt door de zorggroep in samenwerking met de betrokken klassenleerkracht.
- In principe wordt er in alle gevallen contact met de ouders op genomen, waarin een plan van aanpak wordt besproken. Dit plan wordt bij voorkeur samen met de ouders opgesteld en in ieder geval samen vastgesteld. Na drie weken vindt er een terugmelding plaats in de pedagogische vergadering en wordt er zonodig een vervolgtraject voorgesteld.
- Samen met de ouders wordt het proces vervolgd totdat er een afsluitend gesprek geweest is, waarin het traject als afgesloten kan worden beschouwd.

Het hierboven beschreven protocol is door de pedagogische vergadering, het bevoegd gezag en door de medezeggenschapsraad besproken en akkoord bevonden. Jaarlijks wordt dit protocol opnieuw in de genoemde geledingen vastgesteld.

Bijlagen:

- Omgaan met elkaar vanuit het wezensdelenperspectief (KV)
- Het probleem van de ongelijkheid (KV)
- Pesten en gepest worden (KV)
- Week belicht; perspectief (KV)
- Spel en samenspel (Ger Augustus)

- Help mijn kind wordt gepest op school (Ella van Oosten)
- Over pesten en gepest worden (Jeanne Meijs)
- Vragenlijst over pestgedrag (Hans Haverkamp)
- Vragenlijst over veiligheid (Scholenmarketing)
- Signaleringslijst (www.sociaalemotioneel.nl)

Web site: www.sociaalemotioneel.nl

Cees Schagen en Hans Haverkamp, 12-05-03